

De senere årene har vi sett avsløringer av hvitvaskings-skandaler i et enormt omfang i våre naboland. I Danske Bank alene ble det overført over 2000 milliarder kroner i mistenkelige transaksjoner, primært gjennom deres filialer i Estland. Opphavet til midlene var blant annet storstilt korrupsjon i Russland og Azerbaijan.

I de aller fleste tilfellene av korrupsjon, økonomisk kriminalitet, hvitvasking og skatteunndragelse, skjuler de reelle bakmennene sin identitet bak ett eller flere lag med selskaper. Det har derfor de siste årene blitt et økt fokus på å styrke arbeidet med å identifisere reelle rettighetshavere.

HVA ER EN REELL RETTIGHETSHAVER?

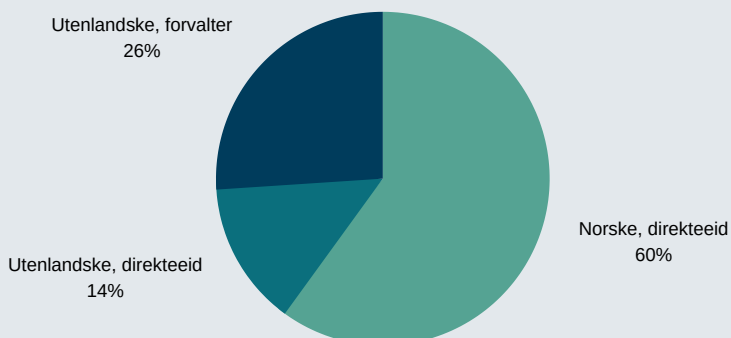
En reell rettighetshaver er den egentlige eieren bak et selskap eller en kjede av selskaper. Den formelle definisjonen fra Financial Action Task Force er «en fysisk person som i siste instans eier eller kontrollerer et selskap». På engelsk brukes «beneficial owner» eller «ultimate beneficial owner».

En «reell rettighetshaver» skiller seg da fra en «direkte eier» («legal owner»). Dette er den som i første ledd står oppført som eier av et selskap. En direkte eier kan være en person eller også en «juridisk person» (et selskap, stiftelse e.l.).

Søker du i det norske aksjonærregister, er det de direkte eierne som står oppført, og som altså kan være en person eller et selskap. Reell rettighetshaver er derimot alltid en fysisk person.

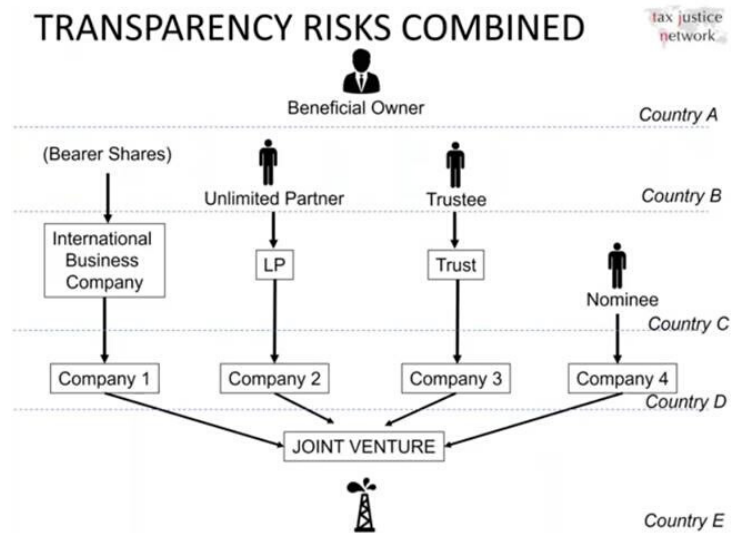
EIERSKAPSFORHOLD I NORGE

Mange av aksjonærene på Oslo Børs eier aksjer gjennom en forvalter. Da er ikke den reelle rettighetshaveren oppført direkte som aksjonær. Forvalteren (som regel en bank) er pliktig til å kjenne den reelle rettighetshaveren etter hvitvaskingsloven.

Figur: Aksjonærer på Oslo Børs, nov 2019. Kilde: [Finansdepartementet](#)

TRANSPARENCY RISKS COMBINED

Figur: Illustrasjon av ulike måter å skjule reellt eierskap på. Kilde: Tax Justice Network

HVORFOR ER DET VIKTIG Å VITE HVEM SOM ER REELL RETTIGHETSHAVER?

Ofte er eierskap organisert gjennom en kjede av selskaper. Det kan være legitime forretningsmessige grunner til å gjøre det sånn, men det kan også være en effektiv metode for å skjule sin identitet. Det derfor ofte ikke nok å bare få oppgitt de direkte eierne.

Ved skatteunndragelse, korrupsjon, hvitvasking og annen økonomisk kriminalitet, er det gunstig å lage en kjede av selskaper mellom den tilsynelatende legitime virksomheten og personene som står bak. Selskapene er gjerne registrerte i ulike land, som gjør det vanskelig å spore eierskapet. Figuren over viser hvordan dette kan gjøres. Om noen av selskapene i tillegg er registrert i hemmeligholdsjurisdiksjoner, som har lite eller ingen offentlig tilgjengelig selskapsinformasjon, blir det enda vanskeligere.

Hvitvaskingsloven pålegger nå enkelte aktører («rapporteringspliktige») å identifisere reelle rettighetshavere. Om f.eks. et norsk revisjonsselskap får et selskap som kunde, er de pliktig til å finne ut hvem som er den fysiske personen som kontrollerer selskapet.

KAN MAN FINNE REELLE RETTIGHETSHAVERE FOR NORSKE SELSKAP?

Svaret er ja, men med to store unntak. I 2019 vedtok Stortinget å etablere et offentlig Register for reelle rettighetshavere som skal gjelde «alle juridiske personer, enheter og andre sammenslutninger som driver virksomhet eller er registrert i riket, herunder på Jan Mayen og Svalbard» (Prop 109 L (2017-2018)). Loven skal altså gjelde for alle typer selskaper, men ikke nødvendigvis for utenlandske trustar som indirekte eier selskaper i Norge.

Definisjonen av «reell rettighetshaver» for det norske registeret følger definisjonen som allerede ligger i Hvitvaskingsloven, hvor ett av kriteriene er at vedkommende eier «mer enn 25 %» av aksjene i selskapet. Altså vil kun de største eierne fremkomme.

Detaljene for registeret skal komme på plass i løpet av 2020 og det skal etableres og driftes av Brønnøysundregisteret.

FAKTABOKS: EUS 5. HVITVASKINGSDIREKTIV

"Panama Papers" var en stor datalekkasje i 2016 fra Mossack Fonseca - et advokatkontor i Panama - som blottla et enormt omfang av hemmelige skatteparadisselskaper, korrupsjon, hvitvasking og skatteunndragelser. Som en reaksjon på Panama Papers foreslo EU-kommisjonen en oppdatering av EUs 5. hvitvaskingsdirektiv.

Et av tiltakene var å etablere offentlige registre over reelle rettighetshavere i selskaper i alle EU-land. Sivilsamfunn og andre åpenhetsforkjempere har jobbet for dette i mange år. Etter forhandlinger i EU-parlamentet og Ministerrådet, ble direktivet vedtatt våren 2018, og trådte i kraft i juli 2018. Norge er forpliktet til å etterleve EUs hvitvaskingsdirektiv gjennom EØS-avtalen.

Direktivet forpliktet i utgangspunktet landene til å etablere registre for reelle rettighetshavere innen 10 januar 2020. Norge, i likhet med en rekke EU-land, overholdt ikke fristen. Etter planen skal alle landenes registre levere data til et sentralt register, "European Central Platform", innen mars 2021.

HVORDAN KAN REGISTERET BLI BEDRE?

TJN Norge mener at register over reelle rettighetshavere må inkludere alle som har en eierskapsposisjon i selskapet samt personer som kontrollerer selskapet på andre måter. Selv en liten eierandel kan utgjøre betydelige økonomiske summer, og utgjøre en potensiell interessekonflikt.

På sikt bør de registrene som etter hvert skal komme på plass i ulike land, integreres i et åpent, globalt register. Dette vil gjøre kryss-søk over landegrensler mulig.

HVOR KAN JEG LÆRE MER?

Tax Justice Network- Norge har sammen med Revisorforeningen, Norsk Økoforum og Finans Norge utviklet en håndbok for identifisering av reelle rettighetshavere: Direkte og indirekte eiere. Vi har tidligere utgitt en rapport med forslag til utforming av et register for reelle rettighetshavere: Åpent eierskap.

Utgivelser: Direkte og indirekte eierskap (2018). Åpent eierskap (2015)

Veiledningen i "Direkte og indirekte eierskap" er primært rettet mot de som jobber med antihvitvaskingsarbeid i rapporteringspliktige foretak, men fungerer også som en generell innføring for andre interesserte.

Den internasjonale sivilsamfunnsorganisasjonen Open Ownership jobber med å få på plass offentlige registre over reelle rettighetshavere i alle land. På deres nettsider finner du både innføringer i problemstillinger, samt oversikter over fremdrift i ulike land.

<https://www.openownership.org/>

Fagrådgiver på tema:
Peter Ringstad
peter@taxjustice.no
48262611

Kontaktinfo TJN - Norge:

taxjustice.no // info@taxjustice.no

Postadresse: Postboks 265 Sentrum, 0103 Oslo

Kontoradr: Kristian Augusts gate 14, 0164 Oslo